Faber, Johannes, Bp.
Ad serenissumum principem
Ferdinandum Archiducem
Austriae

AD SERENISSI MVM PRINCIPEM FERDINAN dum Archiducem Auſtriæ, Moſcouitarum iuxta mare glaciale religio, à D. Ioanne Fabri ædita.

ΧΑΣΠΑΡΟΣ Ὁ ΧΟΥΡΡΑΡΙΟΣ.

Δεῦρο φίλε, πρὸς πίστιν ἔχεις ἀγάλματα θεῖα
Βαρβαρῶν, ὅτι οὐ σῶν ἕλει εὐσέβεια.

SERENISSIMO

PRINCIPI AC DOMINO, D. FERDI-
nando, Hiſpaniarũ Principi & Infanti, Archi
duci Auſtriæ, Duci Burgundiæ &c. Sacra
tiſſimæ Cæſareæ maieſtatis per Ro.
imperiũ locum tenenti, Principi
ſuo clementiſs. D. Ioannes
Fabri ſalutem & pacem
in CHRISTO do
mino noſtro.

CVM humaniter ſalutaſſes, ac magnifice, pro regio in te animo excepiſſes, ſereniſſime PRINCEPS, Oratores Moſcouitarum, qui iam à ſacratiſſima Cæſarea maieſtate ex Hiſpanijs feliciter, cum & illic pleraq; magis etiam quàm uel par eſſe poſſit in eos magnificentiſs. collata eſſent, læti ad te Tybingam redierant, ſtatim, ut eſt excellentiſs. tui ingenij conſuetudo, cõmiſiſti, ut quàm primum, mecũ ſumptis aliquot inſignibus, qui huiuſmodi negocio pares eſſent, uiris tum eruditis, tum multarũ rerum uſu præditis, iſtiuſmodi Moſcouitarum, nobis Germaniæ uiris prius admodum incognitorum, percontarer: idq; tuo nomine, originem, ritus, mores, religionẽ, atque id genus alia, quod & ob hoc facile fieri poterat, quoniã interprete utebantur ipſi: qui cum & natus Mo-

ſcouita eſſet, præter ſuam uernaculam linguam, & Germanice & Latine mediocriter callebat. Ob id maxime deſideraſti Princeps ſereniſs. procul dubio, ſi cui forte mirum uideretur, quo certior factus, cum quibuſnam olim diuus Cæſar Maximilianus auus tuus pro communi Rep. fœdus inijſſet. Tum aliud eſt, quod forte huic rei perquirendæ plus addidit deſiderij, ut cum olim in conuentu uel doctorum hominum, ubi frequens eſſe ſoles, uel principum, mentio quædam de exteris inciderit, id quod uſu non poſſis, ſaltim monumentis admonitus, æque in lucẽ proferre queas, quicquid eſt ex uarijs exterorũ moribus. Qua re & ipſe facile motus, atque, ut par erat, uotis tuis obtemperaui, acceſſimus ſimul, primumq; quæ tui animi ſententia eſſet expoſuimus: id quod & illis ſumme placuerat, talis principis indolem ac ingenium mirantibus. De quo & plurimum ſpei ſibi polliceri poterãt, quod unus eſſes ex omnibus, ad quos ipſi, longa quidem profectione, quæ iam biennium cõpleuerat, ab Oriente facta in Occidentẽ, diuerterant hoſpitalitatis iure antiquiſſimo, qui gẽtis ſuæ uaria amplecteretur. Itaq; & ipſi talibus beneuoli facti, nihil omnino eorum obticebant quæ quærebamus, uerum omnia cum fœnore reddebant. Idem & ego tibi facturus ſereniſſime Princeps, quo ordine, quibuſue locis, uniuerſa huiuſmodi hominum in publicum proferri poſſunt, etiam maiora quàm illi retulerunt, nihil relinquens, fidi interpretis munere functurus exponam. Primo itaque

omniũ

omniū tum congruum, tum neceſſarium mihi uiſum, ut quæ nominis appellatio huic genti exiſtat hodie paſſim uulgo, tum quæ priſca fuerit, referam, ubi & maximus nobis labor incumbit. In conferendis namque uel Græcorum cum Latinis monumentis, uel uetuſtiſſimis illis cum recentioribus, non mediocris exigitur ingenij iudicium. Facile enim omnia cōmutari contingit, quemadmodum in moribus fieri frequenter cernitur. Inuenio itaq; eos populos, quos communi uocabulo nos Moſcouitas appellamus hodie, olim, teſte Plinio, Roxolanos eſſe dictos, quos tamen aliquantulum commutata litera, tabula Europæ octaua Ptolemæus Roſolanos nominat, quemadmodum & Strabo. Qui etiam multo iam tempore Rutheni dicti fuere. Atque hi ſunt, qui quondam aduerſus Mithridatis Antipatorum duces ſtrenue dimicarunt, ueluti Strabo refert. Hodie uero, cuiuſmodi & antea memini, pro temporum uarietate, nihil plus immutari cernimus, quàm regionum, prouinciarumq; nomina. Quoniam urbs eſt illis regalis totius prouinciæ Moſcouia dicta, unde & Moſcouitæ nomen accepērūt: uel ut alijs placet, ueluti Volaterano, à fluuio Moſcouij utcunq; deriuaueris hoc modo, non admodū retulerit, dummodo nominis ratio liquida fiat. His olim præfuit Ioannes dux, cui Helena cōiunx erat de Palæologorum, hoc eſt, Conſtantinopolitanorum imperatorum genere nata. Vltra hos Roxolanos quidem Strabo ait neminem habitare. Sunt itaque Rutheni ſiue Moſcoui-

Vt uocentur.

Moſcouitæ.

Roxolani.

Rutheni.

Cur Moſcouitæ dicti.

Ioannes quondam dux eorum extitit, qui ex Palæologorum genere Helenam duxerat.

Situs Moſcouitarum circumquaq; hoſtibus cinctorum.

tæ Orienti plus confines, propioresq; ac Boryſtem, cõterminant ex uno latere Lituanis, dein Polonis, atque Tartaris ex alio latere. Qui quidem Tartari illis ſæpe hoſtiles manus inferunt, crebras incurſiones faciunt. A Cæſare item Caphenſi, qui certe præſidio Tartarorum potentiſſimus exiſtit, & à Capham nomen ducit, iuxta mare in Taurico Cherſoneſo reſidens, innumera belli mala ſuſtinent quaſi omni momento. Verſus itaque Septentrionem mari claudũtur glaciali, cuius littus cum ſit ampliſſimum uniuerſim ferè Moſcouitarum ducis exiſtit. Atque hoc mare eſt, quod ueteres, lacum Cronium, ob eius glaciem perpetuam ferè appellarũt. Cronium enim ἀπὸ τοῦ κρόνου Græce, Latine Saturno appellato, uenit: qui quoniam ſenex frigidus ac tardus extitit, pro huiuſmodi aſtro à poëtis ponitur. Hinc quæcunq; frigida, tardaq; ſunt, & huiuſmodi, Cronia appellari conſueuerunt: & hoc mare Cronium, quod immenſo Septentrionis communi frigore, & hac parte maximo, quã to longius à ſole eſt, multis milibus paſſuum congelari ſoleat. Quapropter & Hecathæus, teſte Plinio, Amalchium uocat, lingua Scytharũ, quod Latine quoq; interpretari poteſt congelatum. Sic in cõtrarium, eadem de cauſa, ab Ammonio hiſtorico, lacus qui prope Conſtantiam eſt, quem Solinus aliâs Pregantinum nominat, Acronius uocatur, quod nequaquã ex integro unquam congelatus memoretur. Verum ne longius ab inſtituto aberremus, Moſcouitarum certe ducis imperium

De mari glaciali pleraque, quo etiam uerſus ſeptentrionem cinguntur.

adeò

adeò latis protenditur, longisq; agris, ut aliquot ſpatia Aſiæ complectatur, aliquot etiam Europæ, eaq; minime parua. Moſcouia autē urbs eſt, ut quod aliâs minime conſequi poſſumus, hoc cōparatione quaſi ob oculos cōmodiori modo ponamus, duplo maior quàm ſit Colonia Agrippina, quemadmodum ipſi retulerunt, qui in profectione iſta huiuſmodi urbis, plus forſan quàm reliquarum Germaniæ, explorandæ curam habuere. Huic tamen magnitudine non imparē habent, & aliam urbem Fladimeri, tum Bleſcouiam, & Nouigradiam, Smolne, & Otiferi, quas regijs, ampliſſimisq; ædificijs extructas dicebant, muris quoque bene munitis, illisq; tum ex quadratis, tum decoctis lapidibus extructis. Quarum etiam Bleſcouia præter cæteras præmunita, muris tribus cingitur: Reliquæ uero, quas habent innumeras, non uſque adeò celebres habentur. Quoniā ab his quas prædiximus, titulum ſuum ac inſcriptionem Ruſſiæ imperator accipit. Nam in præſentiarum quoties, uel per Oratorem, uel per epiſtolā ſeſe Moſcouitarum imperator inſinuat, hoc titulo uti cōſueuit. BASILIVS dei gratia imperator totius Ruſſiæ, ac magnus dux Fladimeri, & Moſcouiæ, Nouigradiæ, Bleſcouiæ, Smolne, & Otiferi. Atque certe ille eſt titulus, quo anno proximo elapſo XXIIII. menſe Auguſto, dum in inclyta Vienna tua, te ex magni Baſilij nomine ſalutarēt, ſunt orationem ſuam exorſi. Habet is Princeps Moſcouitarum ſub ſe principes multarū prouinciarum, eosq; præpotentes.

Vrbes celebres

Moſcouia.

Fladimeri.
Bleſcouia.
Nouigradia.
Smolne.
Otiferi.

Titulus imperatoris Moſcouitarum.

Prouinciæ tum principes.

Ex quibus non poſtremus eſt canus ille & barbatus, quem uelut Oratorem Ruthenorum imperator miſit, ut ſerenitatem tuam primo, ac poſt Cæſareã maieſtatem in Hiſpanijs adiret. Qui & triginta millibus equitũ quoties belli neceſſitas exigit, Imperatori ſuo ſuccurrere ſolet. Sunt & alij principes, quorum potentia non parua eſt. At illud ſingulare eſt, quod in ipſis ſumme commẽdari poteſt, ut nullus ſit eorũ tam illuſtris, diues ac præpotẽs, quin accerſitus à duce, perquàm humillimũ etiam præconem, ſtatim aduolet, omnibus mandatis ſui imperatoris, inſtar dei, obtẽperet, etiam in ijs cauſſis, quæ uel uitæ detrimentum, periculumq; exigere uidentur. Imò hæc maxima noxa, ac ignominia apud ipſos cenſetur, quum minus aliquis in cunctis duci ſuo pro uoluntate egerit. Econtra præclariſſimam in uiro eſſe obedientiam. Idcirco intra paucos dies aliquando bis, aut ter centena millia, uel aliâs ingentem quandam multitudinem congregare poteſt, contra hoſtes ſuos, aut Tartaros, aut Cæſarem Caphenſem, uel alios quoſuis exercitum ducturus, adeò nulla eſt natio quæ imperatori ſuo magis obediat, nihil plus uiro dignum aut glorioſius eſſe ducentes, quàm pro principe etiam mori. Sic enim recte ſe immortalitate donari exiſtimant. Ideo etiam frequenter contra Tartaros, Turcas, & alios cum tam potenti equitũ exercitu, inſtar apum collecto, fortiſſimos triumphos agere ſolent. Et eo tempore, quo Cæſar Maximilianus cum ipſis fœdus inijt, cum rege Polloniæ bellum

Quantum imperatori ſuo præſides prouinciarum obtemperent.

Quantas belli copias breui tempore educere queant.

Pro principe etiam mori ipſis egregium.

lum gesserunt. Qui ut indies bella gerunt, indies quoq aptiores ad uim inferendam exercitu, tum ad propugnandum, tum ad conferendum manus, fieri solent. Nã cum olim, pro more Parthorum, plus fugiẽdo quàm insequendo uictoriam nacti essent iactu iaculorum ex arcubus : nunc uero ad omnes belli insultus, uel inferendos uel patiendos aptiores facti, etiam æneis machinis, quas bombardas uocãt, utuntur, atque miræ magnitudinis acies instruunt, industria qua fieri solet. Et si summam cupis, aiunt pleriq historici, quod Moscouitarum gẽs, sit quæ nũquam sit experta pacis cõmoda, quæ nisi natura, situq adeò munitissimã haberet terram, periculum sit, iam sæpissime eam expugnatã fuisse. Lingua uero eis est, qua sibi multũ cũ Bohemis, Croatis, & Sclauonibus conuenit, adeoq uicina, ut Sclauo Moscouitam plene percipiat, nisi, quantum uisum est nonnullis, Moscouitis asperam magis ac duriorem esse phrasim. Sclauonum autem linguam à cõfusione, quæ in Babel tempore Nembrotis fortis illius in Genesi uenatoris facta est, nomen accepisse tradunt historici. Eam tamen rem satis mirari nõ possum, quod cum inter Dalmatiam quidem & Moscouiam, utraq Pannonia sita sit, Vngaro tamen nihil minus quàm cum linguæ cognatione conueniat cum Moscouita. Quare coniectura est, olim has gentes per legiones diuisas esse, atque ex Dalmatia illuc migrasse : ob hoc quoque asserit Volateranus Ruthenorum linguam semidalmaticam esse. Vtcunq tamen fue-

Belli industria.

Lingua.

rit, hoc certũ eſto, Bohemis, Croatis, Dalmatis, & Moſcouitis lingua conuenire, id quod è tuis interpretibus, quos in aula tecum fouebas, quotquot eramus, deprehendimus. Nam cum & illi interpretes inter Croatos & Dalmatas nati eſſent, nullusq; unquam illorum uel Moſcouitas acceſſerat, uel moratus cum eis fuerat, adhuc tamen tunc præſentes uerba illorum deprehendere poterant. Sunt etiam in Moſcouia nemora miræ magnitudinis, in quibus uulpes nigri, & urſi albi uenãtur. ita monumẽtis prius admoniti, nunc uero demum interprete Oratorũ edocti. Nec mirum fortaſſis, in cauſſa enim facile fuerit nimium illud Septentrionis frigus, quod ſemper mater eſt albedinis, uti philoſophia conſtat. Viuunt autem in ſyluis pleriq; uenationibus ferarum admodum ſedulo incumbentes. Habent & apes frequentiſſimas, à quibus mel & ceram cum copia colligunt, quæ tamen apud illos mediocris admodum ſunt precij. Cum uero belli frequentia terram eorum incultam ac neglectam faciat, uitæ ſuæ neceſſaria nõ aliunde magis, quàm è pellibus quæritant, ad quas comparandas mercatores tum è noſtris, tum è longinquioribus ueniunt regionibus, ea eſt illorum nobilitas: qui nanq; nobiliſſimi ſunt apud nos, ab illis nobis comparamus: ueluti ſunt, pelles Zobolini, Martyres, Hermelini, & his ſimiles. Simplici uerborum fide, non longis ambagibus contrahunt, mercem pro merce. Quamuis enim aureorum & argenteorum numiſmatum ipſis & mul-

Nemora.

Feræ coloribus cum noſtris diſpares.

Apum frequentia.

Maxima merx pellium.

tus

tus usus sit, tamen pro frugibus, ac reliquis uitæ necessarijs pelles frequentissime commutant. Sunt etiam ex gentibus eius imperatoris, quæ uino & frumento neq utuntur, neque habent, sed uti bestiæ bestijs uescuntur: id quod cum Tartaris commune habent, ignobile uulgus est, & omnino syluestre, Tartariæ uicinum, ad littus maris glacialis in syluis habitans. Alij uero aliarum urbiũ Moscouiæ, scilicet Nouigradiæ &c. ciues in esu piscium nobiscum magis ciuiliter cõmunicant: in decoquendo uero nõnihil à nobis discrepant, quantum ipse uidi. Et cuius ferè oblitus fuissem, Volateranus scribit, Ruthenos uti moneta non signata: illud tamen experiri uolens, ab ipsis certior factus, monetæ Vngariæ multum usum apud eos esse. At quod maximum est in uita, fidem Christianam sequuntur, quam à sancto Andrea apostolo, fratre Simonis Petri, primum eis prædicatam affirmant. Ea quoque quæ sub Constantino magno à CCCXVIII. episcopis, anno CCCXVIII. in Nicea urbe Bithyniæ primo Niceno concilio conclusa, ac à Basilio magno, & sancto Chrysostomo tradita & prædicata fuerunt, tam sancta, tam firma, tam syncera esse credunt, ut ab illis hactenus nunquam licuerit transuerso digito, ut aiunt, recedere cuiquam, sicuti neq ab euangelio Christi. Ea quoque uel modestia est eorũ, ut quæ à sanctis patribus in suis concilijs semel sunt decisa, nunquam audeat quisquam suæ professionis in dubium denuo uocare. Constantiori itaq animo quàm pleriq

Pleriq; eorum cum bestijs commune habent in cibo.

Pleriq; ut nos, cibis uescuntur.

Numismatis usus.

Fide Christum profitentur, ab Andrea apostolo primum edocti.

Quàm modeste dein decreta patrum suspicentur ac sancta habeant

noſtrum in hac prima fide perſeuerare ſolent, quam ab apoſtolo Andrea, ſuisq; ſucceſſoribus, ſanctisq; patribus didicerunt, atque ab ubere materno ſuxerunt. Nequaquam ſeſe in uarias ſcindi hæreſes patiuntur. Verũ ſi qua uel fidei difficultas, uel ritus religionis inciderit, uniuerſa ad archiepiſcopum, ac reliquos epiſcopos, pro ipſorum tantum ſpiritu definienda refertur, neq; quicquam inconſtanti uulgo & inconcordi relinquitur. Sacerdotis enim labia cuſtodiunt legem dei, & lex ex ore eius requirẽda erit. Habent autem archiepiſcopũ, qui in urbe Moſcouia, in eo loco ubi ſedem imperator habet, cathedram archiepiſcopalem obtinet. Sunt & epiſcopi quamplures, in Nouigradia unus, in qua & Iſidorus extitit, ſub Eugenio pontifice Rho. Cardinalis teſte Raphaële. In Roſciuia alius, alius in Suſtali, alius in Otiferi, alius in Smolne, alius in Reſann, Colmum, Volut, & Frotini præficiuntur epiſcopi : qui & ſuas habent diœceſes. Hi quidem omnes epiſcopi archiepiſcopum uelut ſupremum agnoſcũt. Archiepiſcopus autem ille, antequàm patriarcha Conſtantinopolitanus à Mahometica tyrannide ſuppreſſus eſſet, ſemper hunc patriarcham ut ſuperiorem recognouit. Huic tamen Rhomanum pontificem ueluti Petri ſucceſſorem præceſſiſſe, ſemper ac merito fatentur. Neque hodie eius rei immemor Ruthenorum imperator, adhuc pietatis eiuſmodi diligens cuſtos : quotannis enim Conſtantinopolitano patriarchæ in hanc uſque horam, quo uiuere, & Aegyptiacæ ſer

Quomodo hæreſibus medeantur.

Ordines preſbyterorum.

Pietatis exemplum imperatoris in patriarcham Conſtantinopolitanum.

cæ ſeruitutis finem æqua mente expectare poſſit, eleemoſynam mittere conſueuit. Satis nanq; impium ſibi uideretur, eum deſeri, quem totidem eccleſijs præfuiſſe notum ſit, & à quo unico ferè totidē, tantarumq; prouinciarum religio olim dependerit. Cum uero in epiſcoporum nomina, ſedesq; inciderit mētio, authoritatem illorum planius ac rudius (ut aiunt) promulgare placuit: ubi uideo illos à noſtris in pleriſq; non multum differre: rem enim ex ordine compertus ſum. Nam apud Moſcouitas ea lex eſt & ſanctio, ut presbyteros, & omnes quotquot clerici ſunt ſolos ordinent epiſcopi. Neque ulli presbytero unquam quenquam cōfirmare licet. Hoc enim muneris epiſcopo ſoli incumbere aſſerunt, ut poſteaquàm tinctus aqua adultus fiat, per impoſitionem manuū epiſcopi, & ſignaculum crucis adeptæ fidei teſtimonium reddat, firmeturq; per unctionem, quæ in fronte fieri ſolet. Iidem in cœna domini chriſma & oleum celebrant atque conficiunt, cuius dein uſus ſi in baptizando, confirmando, ungendo infirmos. Soli ſunt qui inſtituūt & deſtituunt presbyteros. Neque unquam licet laicis in ipſos animaduertere, recte ob oculos habentes Pauli doctrinam ad Timotheum, qua dicit: Accuſationē aduerſus presbyterum ne admiſeris, niſi ſub duobus aut tribus teſtibus. Ita nec ſe unquam imperator ipſe de pœnis clericorum ingerit, hoc epiſcopalis tantum animaduerſionis conſtanter affirmant & prædicant, ut eos arguat & caſtiget, quos ſibi ſubditos euāge-

Epiſcoporum authoritas & munus in adminiſtrandis ſacramentis.

Sacramentum ordinis.

Confirmationis.

Vnctionis.

In clerum animaduertunt ſoli epiſcopi.

1. Timoth. 5.

licus ordo, ac in ſortem domini uocatio fecerit. Habēt & epiſcopi ſuos uicarios & officiales, quemadmodum & noſtri, qui iuriſditionem in ſubditos exercent, & iuſtitiam in rebus eccleſiaſticis adminiſtrant. Decimis, quemadmodum à deo decretum eſt, quoq; uiuunt epiſcopi: dominijs utuntur iure conceſſis, uillas ac caſtra poſſident. Reliqua uero ſacerdotum turba aliquibus decimis, oblationibus, & alijs quamplurimis tam uiuorum quàm mortuorum aluntur. Pro ijs enim beneficia habēt fundata, quorũ patroni ſunt tam ſpirituales quam laici. Seueriori tamen cura hic agitur quàm ſoleat interdum nobiſcum, negligentius ſcilicet. Nemini enim facile aliquod munus eccleſiaſticum commendatur, neque cōfertur beneficium, niſi prius huic ipſi ſatisfacere poſſe comprobetur: per eius rei tamen peritos, uelut epiſcopos aut uicarios. Sũt epiſcopis ſuæ familiæ, tũ nobilibus, tum alijs conſtitutæ. Hi certe ſunt epiſcopi, per quos ſtatq; caditq; uniuerſa Ruthenorum religio. Diuina ſæpe quũ cũ imperatore conueniunt peragere ſolent. Pro inſignibus tanti huius muneris baculis utuntur, & mitris, perinde atq; noſtri ſolent epiſcopi. Ea uero abſtinētia eſt, quæ nunquam ſatis laudari poterit, inſignis admodum & magna, tũ archiepiſcopi, tum reliquorum epiſcoporum, cibi atque potus, nec minor ferè quàm monachis eius regionis, quibus ipſa ſolet eſſe refertiſſima: qui quidem ea lege obſtricti abſtinentiæ, ut nunquam in perpetuum carnibus ueſci liceat. Ne igitur tam facile

Facultates epiſcoporum ex decimis, uillis, caſtris, alijsque prædijs.

Sacerdotia uero pro reliquis fundata ſunt.

Collatio beneficiorum.

Inſignia epiſcoporum.

Ieiunium frequens clerus habet.

Monachi plures.

ueſana

uesana nostræ Germaniæ cohors se solam deludi atque onerari ducat, quasi monstris monachis, plebs certe dei selecta est, passim per uniuersum quæ increbruit, quam quidem hodie mirari solent, nescio quibus persuasi, quasi nouã faciem : cum ferè nulla professio Christianorum sit antiquior, uel adhuc magis Euangelio accedens, quàm stulta hominum nostrorum opinio, ueneratur, magni æstimat gens efferata bello continuo, id quod nos abominationes dicimus. Non procul ab urbe Moscouia monasterium est amplissimum, in quo trecenti fratres perpetuo ferè sub regula magni Basilij degunt, in quo etiam sepulchrum sancti Sergij abbatis, quod ab exteris è longissimis etiam agris frequentatur: multis enim miraculis celebre factum est, Christianorum admiratione non parum dignis. E quibus uel unicum in medium prolatum sufficiet, omnium illustrissimum, quod paucos ante annos illic cõtigit, duobus cæcis quidẽ uisus donatus est. Cum enim abbas ille uiueret, tanta uitæ sanctitate extitit, ut facile sibi persuaserint, atq; credãt iam multa ipsum precibus suis apud deũ posse efficere, atq; cõsequi mortalibus. Ideoq; monumẽtum eius crebro mira cũ deuotione accedũt, honorãtq;. Vniuersi uero tum monachi, tum uirgines Vestales, quotquot sunt in monasterijs, unicæ regulæ, uniq; habitui obnoxij, nigro scilicet, usq; adeo religiose uiuũt, ut nõ mirẽtur solũ, uerũetiã summo honore eos, ꝑsequantur. Neq; ipsis tam uilis ratio uoti habetur, uelut hodie

Monasterium ꝑpe Moscouiam insigne miraculis sancti Sergij.

Voti constans obseruatio.

Voti constans obseruatio.

nobiſcum : uerum cum quis ingreſſus fuerit monaſterium, nunquam in perpetuum quoquo modo, quàue indulgentia ei licebit exire, aut reliquo uotum irritum facere. Vota uero tria ſunt quæ exhibēt, ceu noſtri, Obedientiæ ſcilicet, paupertatis, & caſtitatis : Quæ ſi quis prætergreſſus, è monaſterio qui proſilijt, deprehenditur, perpetuo carcere in pœnam tanti ſceleris clauditur. Tanta eſt uotorum ſanctitas, ut etiam quamuis multa apud Ruthenos archiepiſcopi & epiſcoporum authoritas ſit, in his tamen illis minime quicquam conceſſum eſt. Quod uouendum & reddendum domino utriuſque teſtamenti ſcriptura edoceat, immo ipſa ueritas requirat. Caſtitatis itaque adeò ratio haberi ſolet, ut nunquam monachis uxores ducere, neque monialibus nubere liceat. Ita enim à Paulo & tota eccleſia prohibentur. Is autem qui uirginē bonæ famæ duxit, in ſacerdotem ordinatur, in monachum tamen nunquam recipitur. Epiſcopus autem uel ſacerdos poſteaquàm cælebs in ſortem domini uocatus atque conſcriptus fuerit, coniugio non copulatur, ſed perpetuæ caſtitati adſtringitur. Quod ſi quis concubinatus crimen admiſerit (quod tamen apud Ruthenos uitium eſt rariſſimum) acerrima pœna ab epiſcopo affligitur, ſuoq; beneficio priuatur. Cumq; uxor ſemel mortua fuerit, quam primo duxit, in perpetuum quoq; aliam in uxorem nunquam ducit. Non bigamum nanq;, at unius uxoris uirum epiſcopum inſtituit Paulus. Et quod pietati colophonium addere uide

Caſtitas.

In ducendis uxoribus à ſacerdotibus Moſcouitarum mores, ſub inde eorum qui in matrimonio conſtituti ſunt.

uidetur, deuotionisq; ſpiritum augere: ut cum ſacerdos diuina celebraturus eſt, in coniugio conſtitutus, maximé que in Miſſa celebranda obſeruari ſolet, minime phas eſſe putant, præcedenti nocte cum uxore dormire: periculum enim illic eſſe uerētur, ſi non cum peccato id fiat. Ideo quoque pro pleniori reuerentia nocte ſequenti ab uxoribus quoque abſtinent. Ea eſt in his quidem tanti corporis & ſanguinis myſterij reuerentia, is cultus, hæc ſpiritus perſuaſio. Videant igitur nunc noſtri quàm pol lutis manibus hoc ſacroſanctum myſterium, pignus omnis redemptionis noſtræ, tractare ſoleant. Moueret optarim uel unicum Dauidis exemplum: qui cum extremo iam ferè ieiunio laboraret, non tamen propoſitionis panes ab Abimelech obtinuiſſet, niſi ipſe & ſerui eius ab heri & nudiuſtertius ab uxoribus aut alijs mūdi fuiſſent. Cur igitur non mundiciei ille quoque ſtuderet magis, qui uaſa domini, imò ipſum dominū admi niſtraturus eſt, & manibus contrectaturus? Eſt & aliud officium ſacerdotum præcipuum, ut Euangelium Chriſti populo annuncient, ſalutem ſcilicet & pacem: id quod fieri conſueuit ubiq;, omnibus diebus dominicis, feſtis quoque diuæ uirginis Mariæ, apoſtolorum item & quo rundam confeſſorum, martyrùmque. Verbum autem domini pari deuotione & prædicatur & auditur. Magna quoque eſt illis reuerentia uirginis Mariæ, crebris quidem orationibus, ueluti Chriſti mater pro interceſſione apud filium rogatur. Vere enim ea putatur, cum

Commune aliud, adeoq; præcipuum ſacerdotum munus, annunciare euangelium Chriſti.

Theotoci uere ratio. theotocos ſit, quæ pro nobis in terris plurima poſſit à filio conſequi. Feſta itaq; eius, Annunciationis, Purificationis, Natiuitatis, Aſſumptionis, & quotquot denique inciderint, ieiunijs indictis, orationibus, miſſis tum lectis *Miſſa.* tum decantatis celebrare, pro communi ritu eccleſiæ ſolent Græcorum: quemadmodum & toto anni ſpatio, excepto quadrageſimali tempore, quando S. Gregorij miſſam theologi, celebrare conſueuerunt. Eſt autem utraque miſſa ter prolixior quàm ſit ea quæ apud Latinos communis habetur. Qualis autem ſit miſſa S. Gregorij papæ non omnino ignorat Serenitas tua, cui nõnunquam interfuit in Hiſpanijs, ubi in quibuſdam partibus peragi compertum eſt, mihi tua aliquando referente ſolennitate. Deuotis quidem mentibus accedunt illam populi audituri, tanquam participes futuri eius. Solet autẽ hoc differre illorum miſſa à noſtra, quod Moſcouitæ in pane fermentato, Græcorum more, conficiunt: Calici item tantum aquæ quantum uini rubei miſcent: quam aquam & calidam eſſe uolunt, quod ex latere domini non ſine myſterio magno profluxerit ſanguis & aqua, quam calidam fuiſſe credere phas eſt: alioqui enim miraculũ uix cenſeri poſſet. Hocq; ſacramentum corporis & ſanguinis à ſolo ſacerdote cõſecratur, qui ueluti noſtri ferè, ſtola alba indutus, tota mente ad deũ eleuata, id efficere conatur myſterium, quod pro ſufficienti pignore omnium promiſſionum ſuarum Chriſtus in ultima cœna reliquit, quemadmodum uniuerſus orbis fatetur. Epiſtolam item

& Euan

& Euangelium æque in miſſis habent. At lecto Euangelio nō mox Nicenum illud ſymbolum, ſed poſt angelicum cantum, qui Sanctus appellatur, primū fides Nicena decantari ſolet, cumq; dominicæ orationi finis factus fuerit, mox antiphona de uirgine Maria ſequitur. Conſecratio itaq; æque ab ipſis uerbis fit à Chriſto probatis, quibus & eam uim conceſſam credunt, ut prolatis ipſis à ſacerdote, mox creatura creatori ſuo cedat, illudq; quaſi neceſſarium eſſe. Dum uero ſic conficitur, ecce panis iuſtæ magnitudinis ordaceus apponitur, in cuius medio hoſtia eſt, cui crucifixi forma, perinde ut apud nos, impreſſa cernitur, quam ui benedictionis in corpus Chriſti conuerſam ſacerdos ſibi ſumit & manducat, reliquum uero panis per fruſta diuiſum petentibus diſtribuit: quem ſinguli, non ut corpus Chriſti, ſed ueluti benedictum aliquem, & quodammodo ſanctum panem cum ſumma deuotione ſuſcipiunt. Solent itaq; has miſſas celebrare de trinitate, de beata Virgine, deq; alijs ſanctis. Et quoniā illis ꝑcul dubio purgatorij opinio eſt, igitur aſſidue pro defunctis orant, miſſis ſubueniunt. In qua quidem re tanta illorum eſt religio, ut pleriq; bina pro mortuis anniuerſaria, ut uocant, agant. Alterum qui fatalis quo mortuus eſt die agitur: alterum autem, quo ab eccleſia inſtitutum, ſancti illius, cuius nomen habuit propriū, feſtū celebratur. Ad hæc fiunt frequentes oblationes & eleemoſynæ Chriſtianorum. Hoc quicquid eſt rituū, & potiſſimū miſſarū, omne quidem

ex institutione primæua ecclesiæ esse affirmant, uti tradunt etiam Chrysostomus, Basilius magnus, ac Gregorius theologus. Hæc igitur sint breuius dicta quàm uel par sit huic mysterio: nemo enim facile reperiri poterit Christianorum, qui humanis præconijs satis commendare poterit turbæ fidelium, adeò multum momēti, remissionis uitiorum ex hoc pendere merito credimus. Iam uero ad reliqua salutis Christianæ sacramenta pedem conferemus. Eucharistiæ quidem sacramentum, quātum ipsis in usu est, populo administrari solet, tempore quo Christus ipse instituit, & dein sequuta ecclesia, pascali scilicet, alia tamen serie forsan quam Romana ecclesia faciat atque decreuerit. Baptismum pro sacramēto primo, adeòque præcipuo ducunt, quapropter hoc si quisquam neglexerit, deriserìtque, mortis pœna affligitur. Baptizant itaque pueros in nomine patris & filij & spiritus sancti. Huic muneri fungendo, quæcunq; necessitas inciderit, nemo hominum sufficere putatur, nisi sacerdos extiterit. Prius uero quàm baptismus administretur orationes fiunt frequentes ac deuotæ à sacerdote, à parentibus, à patrinis, à proximis, ab amicis, & quicunque deniq; adsunt, quo deus optimus maximus sese è cœlo per plenitudinem gratiæ suæ puero per uniuersum uitæ suæ curriculum assistere dignetur. Quibus certe precibus ad deum fusis, in ecclesia, ad quod peragendum illic baptisterium ordinatum est: aut tempore brumali, molestiam frigoris fugientes, in loco secretiori

Sacramentum eucharistiæ.

Baptismus.

puer

puer baptizari ſolet. In cuius rei teſtimonium adhiben tur patrini, pro more etiam noſtro, quibus ex pollicitis incūbit, ut huius baptiſmi memores eſſe uelint, ut puerum olim, cum ætas patitur aut expoſtularit, in fide eru diri non negligant, ut deum pro tanta gratia laudent, ac orent, ut donum hoc diuiniſſimum fidei datum, indies augere dignetur. Prælectis itaque orationibus, atque etiam exorciſmis, cum puer fortioribus naturæ uiribus apparet, ter totus immergitur, alioquin aqua tingitur, raro tamen: conſperſio enim minus ſufficiens iudicatur. Oleo & chriſmate interim quoque appoſitis fronti & ſcapulis. Sal uero quod à noſtris adhibetur, & lutum ex ſaliua & puluere, non admodum receptum eſt Moſcouitis: abrenunciationem uero trinam, fidei quoq confeſſionem trinam in uſu retinent. Hæc certe cuncta ab his qui apud Roſolanos prima fidei fundamenta iecerunt, quaſi per manus tradita, illi perpetuo firma, ſyncera, incorrupta, ſeruarunt: neque Chriſtiani hominis eſſe ducunt, inſtar arundinis uento agitatæ, facile cuiuſquam perſuaſione ab his proturbari in futu rum, neque ſi angelus de cœlo deſcenderit, ceræ inſtar torquendas dabunt mentes eorum ab hoc inſtituto.

Interrogati dein per nos quantum ipſi circūciſioni tribuerint, num & ipſi in uſu haberēt. Procul quidem ab eis abeſſe reſponderunt, ut uel ſcintillam ueteris & abo liti Iudaiſmi obſeruent, imò in deteſtationem illius, nec quiſquam Iudæorum per uniuerſum Ruthenorum impe-

rium admittetur, etiamſi multis millibus aureorum hoc conſequi præſumeret. Id tamen non negabāt, Tartaros ſibi multum perſuadere è præputio, eòſq; omnes circū-cidi pro labe abluenda ueteris Adæ, contagionis inſtar contracta: in hoc Mahomaticam legem ſequutus, quam Mahomet inſtituit, ut ſtatim quàm plurimos ſibi compararet ſequaces, cum pronos ac beneuolos ad eam ſuſcipiendam faceret Iudæos. Quam rem ſedulo affirma bant ab eis procul abeſſe, nihilq; quod nō ex omni parte Euangelicæ ueritati, orthodoxæ fidei, huicq; quam tot ſeculis, intemeratam, impollutam, ſanctam retinuerint, cōſonet redoleretq;, quod ab ubere ipſo tenelli ſuxiſſent, admittere. Cui ſi quid contrarium inciderit, per hæreſes ſeſe intrudere cœperit, principio quidē obſtāt, antequam uelut cancer latius ſerpat, quàm eradicari poſſit, ſtatim pontificali cenſura, quaſi mēbrum putridum, reſecant ac reijciunt: Chriſti profeſſionem ac crucem eius nunquam ſe neglecturos conſtanter affirmantes, neque unquam idololatriæ obnoxios futuros. Eſſe tamen pleroſque in ſyluis, longius à conuerſatione hominum, qui facti ſunt idololatræ.

Confirmationis ſacramentum.

Cum uero iam adultus eſt puer, & perfectam ætatem conſequutus, ita ut ſuæ fidei Chriſtianæ teſtimonia red dere poteſt, ad epiſcopum ducitur, ut confirmationis huiuſmodi fidei ſacramentum recipiat, quod & chriſmate in fronte per ſignum crucis confertur. Adminiſtratio uero huiuſmodi ſacramenti nulli conceſſa niſi epiſcopis:

quo

quo coniecturare licet, atque argumenti loco haberi, quandoquidem omnem religionem ſuam per manus traditam habent ab apoſtolis, impoſitionem illam manuum uel in confirmatione, uel in ordine ſacro ſoli epiſcopo traditam eſſe, ſicq; hactenus monumenta omnia tenuerunt, atque perpetua obſeruatione cuſtoditum eſt. De matrimonio ſi qua dicenda ſunt: hoc certum eſſe affirmarunt, conſanguinitatis, ſimul atque affinitatis multum curæ ac ſolicitudinis eſſe ipſis, neque unquam facile negligi, adeò quoque ut nec unquam in quarto gradu uel repertus ſit, qui contraxerit, neque indultum, uerum perpetuò illicitū. Hoc enim à ſanctis patribus ſancitum ſemel, nunquā irritum facere conantur. Et quod plus eſt, illud quicquid eſt cognationis quod in baptiſmate, & confirmatione contrahunt patrini, in uniuerſum æque obſeruare ſolent, atque eccleſiæ Romanæ decretis cautum eſt. Quod ſi in his decernendis concertatio oborta fuerit, lis omnis epiſcoporum arbitrio dirimitur, ita tamen, ut nequaquam indulgentia cauſam leniorem fecerint, quo nulla fraus fiat omnino conſtitutionibus. Adulterij abominatio fortaſſis maior illis quàm nobis exiſtit. Illud enim ſumma execratione deteſtari & perſequi ſolent. Lex eſt etiam firma, ut quandiu uir uixerit, ſimul alteri nubere uxor non poſſit, at hoc defuncto primùm etiam lege liberatur, alioquin indiuidua conſuetudine uitæ cum marito

Matrimonium.

cōmorandum eſt. Vnicum etiam ſolamen omnium miſeriarum & calamitatum quæ accidunt, tum felicitatis æque ſumma æſtimatur proles, laborum patientiam parit: infeliciunt tolerantiam, ſpem meliorū, famæ curam, uirtutis calcar, ſudoris ſedulitatem, & reliqua huiuſmodi, quibus parentes poſteris ſuis adcommodare ſtudent. Sacri ordines quoque apud ipſos ſuis quibuſdam obſecrationibus & cæremonijs ſacerdotibus conferuntur.

Clauium commendatio.

Neque illis clauium poteſtas tradita creditur, niſi ad imitationem Chriſti in aures illorum dicatur: Accipite ſpiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis. Huiuſmodi certe Euangelij forma, à Chriſto nobis præſcripta, omni huic qui ab epiſcopo uocatus, ordinatusq; in presbyterum fuerit, authoritas tribuitur, qua uel à peccatis ſoluere, uel ijs ipſis obnoxios ſinere poteſt.

Pœnitentiæ. Confeſſio auricularis.

Sacerdotali enim hoc miniſterio Moſcouitæ ad pœnitentiam utuntur. Quiſquis nanque ad prouectiorem ætatem, atq; eam uenerit, quæ ingenij ſui uiribus uti poteſt, ac diſcernere inter bonum & malum, rectum & prauum, lepram & non lepram, per contritionem ſeſe peccaſſe agnouerit, recte ſpiritus contribulati ſacrificium reddens, mox ad pedes ſacerdotis procidit, & in aurē illi, ut qui ſedem dei teneat, ſcelera omnia admiſſa ſigillatim, quantum memoria recolligere poteſt, ex ordine cum planctu aut gemitu declarat: à quo poſtea beneficium abſolutionis, tanquam Chriſti uicario, accipit. Huic rei conficiundæ quoque tempus habent con-

bent conſtitutum : quotannis enim paſchæ feſto pro eccleſiaſtica ordinatione facere coguntur : pleriq; tamen deuotiores ad celebriores feſtiuitates exomologeſin auricularem facere non negligunt. Id ſi quis conſtituto tempore paſchatis neglexerit, anathema eſſe ſolet omnibus, abominaturq;, ipſeque ab omnium conuerſatione, adeoque ab eccleſiæ ingreſſu coërcetur. Confeſſus itaque quo digne particeps fieri poſſit tanti myſterij corporis & ſanguinis domini, prius per aliquot dies corpus affligat oportet, & in ſeruitutem uſq; redigat carnem ſuam, reliquosq; pœnitentiæ fructus dignos in teſtimonium afflictæ conſcientiæ peragat. Proin ieiunium illud quadrageſimale à Chriſto & apoſtolis nobis inſtitutum prorſus affirmant, quo quidem tempore, quoniam omnium procreantium Veneri commodiſſimum eſt, atq; pruritus acerbiſſimos animantium cunctorum non eſt quod plus prouocet, opus eſt ſumme, ut ueteris illius Adæ inſultus perdomemus carnis abſtinentia : quæ certe abſtinentia, apud hos quidem ſeptē hebdomadis ſumma diligentia perficitur, adeò ut hoc tempore in perpetuum nulli ſuorum hominum, carnibus, ouis, caſeo, & butyro ueſci liceat. Præter hoc etiam à decima die Nouembris ad feſtum uſq; Natiuitatis ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti, ieiunant, habent & alias hebdomades continuas, quibus ieiunant : ut in Iunio ad feſtum Petri & Pauli. Aliquot item hebdomadas in Auguſto ad feſtum Aſſumptionis Mariæ, tum diem Ve- *Ieiunium.*

neris per uniuerſum annum, quidam & Mercurij. Votum proin fecerant octo ex peregrinis illis, qui cum tua Serenitate fuerunt, ut ſingulis hebdomadis tres dies ab eſu carnium abſtinerent, Lunæ ſcilicet, Mercurij, & Veneris : id quod diuina gratia hactenus obſeruatum aiebat interpres. Tanta eſt autem illis harum cōſtitutionum obſeruantia, ut quocunq ieiunio piaculum eſſet, aliquē carnibus ueſci aut ouis. Narrabant interim quoq ex ſuis inueniri, qui cum ieiunia perſoluūt, nihil quod un quam uiſum ſit uita fungi, neque piſces ipſos ederēt. Inueniri & alios qui ieiunio ſtatutis diebus neque uinum, neque quicquam aliud potuum bibant. Qua re audita ita moti, ut mente, ἐνθουσιασμῷ correpti, deſtituti uideremur, quod admodū iniquam eſſe noſtrorum Chriſtianorum cum illis in rebus iſtis Chriſti religionem concernētibus cōparationem apparabat : nec magis unquam quicquam animis noſtris tenacius inhæſit, quod nos qui nobis ipſis multum perſuademus de arbore fidei noſtræ, fructu quidem deteriores illis eſſe contingat. Oremus igitur ſedulo boni Chriſtiani, ut ſemel obdurationi huic Pharaonicæ cordium noſtrorum finem imponat ac gratiam retribuat, ut cum alijs quos aliâs ferinæ uitæ æſtimamus, cognoſcere liceat his fructibus bonæ arboris : ut eſt abſtinentia animas noſtras deo lucrari, deum propitium, immemoremq ſcelerum noſtrorum fieri, quandoquidem Niniuitarum pœnitentiam ac ingemiſcen tem, afflictumq ſpiritum ſemel eſt oculis immenſæ mi-

ſericordiæ

ſericordiæ ſuæ contemplatus. Tuentur & alios pœnitentiæ gradus, quibus deum nobis reconciliari credunt. Ex quibus & potiſſimus eſt Oratio, in qua frequentanda non facile ſimiles reperiri cenſeo. Omni nanq; diluculo cuncti eorum, toto corpore in puluerem ipſum proſtrati, prolixas orationes, & quotidianas ad deũ fundunt, & ferè abſq; omni temporis intercapedine rogant precibus. Quarum primum locum obtinet oratio dominica, dein cum archãgelo Gabriele diua uirgo ſalutatur: dicũt & fidei profeſſionem ſymbolo, quod apoſtolorum eſſe à ueteribus perſuaſi ſumus: & nullus eorum eſt, qui non ſingulis diebus litaniã perſoluat. Qui uero ditiores ſunt, è quorum facultatibus eſt magnos pro ijs ſumptus poſſe facere, Ruthenicis literis imbuti, libros orationum ſibi comparant, earum ſolum tum quæ ab eccleſia receptæ ſunt, cuiuſmodi apud Oratores uidimus. *Orationes.*

Imaginũ uero nõ tam leuis cura aut contemptus apud ipſos uiget, ueluti apud nos his factionibus huius ſeculi increbruit præter omnẽ pietatẽ: uerum ut monumenta, quo nec unquã immemores beneficiorũ dei fieri cõtingat præ oculis habent. Nã cũ apud fratres diui Frãciſci cubiculum ingreſſus eſſem, quo præcipuus Oratorũ dormire conſueuerat, inueni illic pulchro ex ordine ad caput dormiẽtis poſita, imaginẽ diuæ uirginis mira honeſtate depictã, & inſtar eius, quã in Moſcouia eſſe aiebant à S. Luca olim depictã: dein tabulã incarnationis domini: aliã quæ oſtẽtabat, ut amice ſuſceptus eſt in ulnas Symeonis, aliã *Imagines ſanctorum.*

quæ profectionem in Aegyptum, aliam quæ paſſionem, reſurrectionem, & triumphabundam aſcenſionem in cœlos teneret. Erat & alia tabella, in qua pulcherrime depictæ fuerant tum mœrores, tum gaudia diuæ uirginis Mariæ. Poſtremo erat quæ apoſtolorum figuras & nomina continebat. Ad ſiniſtram autem menſa, qua poſitus erat liber iuſtæ magnitudinis, Ruthenicis literis, è quo dicebant ducem quotidie orationes ſuas quaſi penſum ſoluere. Frequentes conueniunt in Eccleſijs, quas & ipſi magnis ſumptibus extruunt, Orationis domos ex Euangelio uocitãtes, quaſq; imaginibus uarijs Crucifixi, diuæ Virginis, Apoſtolorum, & aliorum quorundã ornant, id quod licere ſibi ex moribus uetuſtiſſimorum Chriſtianorum prædicant. Neq; tam facile ipſos mouet, quod apud Græcos Conſtantinopoli ante ſeptingentos annos extiterũt, qui imagines idololatris conuenire docuerunt, neq; phas eſſe, ut cum uere Chriſtianis reperiantur. Qui certe ſecunda dein Nicena ſynodo damnati fuerunt, quotquot pertinaci animo hanc ſententiam ſunt tutati. Neq; eſt ut uel unum aut alterum, qui his ut monumentis utitur, adorare, facile reperiri queas. Quoniam nemo eſt qui uel ignoret à lege prohibitum eſſe ne ueneremur lapides. Econtra etiam nullibi ſcripturæ locus eſt, quo non uti liceat ijs monumentis, qui uetet. Imò & in conuiuijs illi ob oculos ponere conſueuerunt monumenta huiuſmodi, ut in perpetuum animo obuerſentur, quæ præſtitit nobis deus, utq; facilius recordentur

Aedes ſacræ.

cordentur uniuerſæ uitæ noſtræ exempli, Chriſti. At quod è cæremonijs eſt, cõmunē habent nobiſcum uſum, in ſacris candelarum : quoniam cera opulentiſſimi ſunt, frugibus uero terræ, & ijs omnibus, quæ ex ſubſtantia ſunt alicuius, uenerandum ducunt deum. quæ candelæ tunc potiſſimum accenduntur, quando totius redemptionis noſtræ myſterium corporis & ſanguinis domini in miſſa à ſacerdote contrectatur. In organa uero illa Pipiniana, quæ tamen nobis primo è Græcia ſunt miſſa, nullos omnino ſumptus faciunt, neq; hactenus uſi. *Cæremoniæ.*

Neque illud quidē minori, quàm reliqua quæ egregie faciunt, loco habendum erit, quod plurimum cõmendatos habent pauperes, quibus quiſq; pro ſua facultate, atq; quantum Euangelij pietas conſulit, exponit eleemoſynas, ueſtit, potat, paſcit, hoſpites colligit, & reliqua agit huiuſmodi, quibus filios dei in uita prouehere poteſt, timens ne quo tam horrendi iudicij reus fiat, quod Chriſtus dicturus eſt in ualle Ioſaphat hœdis, poſtquam ſeparauerit ab ouibus : Diſcedite à me maledicti in ignē æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius : Eſuriui enim, & non dediſtis mihi manducare : ſitiui, & nõ dediſtis mihi potum : hoſpes eram, & non collegiſtis me : nudus, & non operuiſtis me. Quandiu enim nõ feciſtis uni de minoribus iſtis, nec mihi feciſtis. Sicq; nõ parce, ſed libenter ac benigne largiendo ſementē faciunt pœnitentiæ, ieiunio, orationibusq;, ac reliquis quibus pœnitentiam conſummari uidetur, ut & aliquãdo copioſe me *Eleemoſynæ.*

tant, noxæ ſcilicet obliterationem, & gratiæ ſuæ largitionem, ſempiternæq uitæ munus, ad quod oēs nos ſpirare ex cunctis uiribus cordis noſtri conuenit unice. Conſtituunt ad hæc peregrinationes ad præſcripta quædam ac ſancta loca: quam rem nunc lubēs prætereo. Nam ſi cuncta referēda eſſent Serenitati tuæ, quæ ex illorum religione eſſent, iuſto quidem uolumine illud agendū foret. Is quoque qui morbo aliquo prægrauatus eſt, cuiuſmodi in extremum mortis periculū ducere uidetur, nō ſolum auriculari confeſſione ſua peccata enumerare ſolet: uerum ad hoc etiam, ut fidem ſuam teſtetur in Chriſtum, qui hoc modo teſtamēto reliquit ſe remiſſurum noxam, ſacramento euchariſtiæ prouidetur. Extremam item unctionem minime negligit. Tum pro ægrotante frequentes fiunt orationes, atq litania res agitur. Sicq tandem exacta exomologeſi, pro rituq communi Chriſtianorū omnibus perpetratis, confeſſus ille à ſacerdote abſoluitur. Septem igitur numero ſacramenta habent, uelut ea quæ ſine omni fraude promiſſionū ſuarum eum qui pro Chriſtiana pietate ipſis utitur, participem, ac compotem faciunt. neque tam facile ſe deludi talibus promiſſionibus ſuſpicantur: ſed conſtanti animo credunt ijs omnibus, quæ ab eccleſia docentur. Præcepta item decem eadem authoritate tenent, qua Moſi primo tradita ſunt, quaſi nūquam intermoritura, certi per uerbū eius, quod uenerit ut impleret legē, minime ut ſolueret. Indulgentias ab archiepiſcopo & epiſcopis accipiunt, magis tamen

Indulgentiæ.

men caſte forſitã ab ipſis agitur in ea re, quam à noſtris. Impijſſimum enim eſſe ducunt, ut quæ ipſi gratis acceperint, ſibi magnis ſumptibus redimenda eſſent. Neq fas eſt ulli epiſcopo dare poteſtatẽ ueſcendi carnibus.

Gymnaſia habent, pauciora tamen, in quibus pueri nobilium bonis literis, maximeq ſacris inſtituuntur, lingua Ruthenica frequentiſs. admodum pauci ſunt, qui peregrinis linguis operam impendant. Græcæ pleriq incumbunt ob ſanctorum patrũ Chryſoſtomi, Nazianzeni, Baſilij, & reliquorum monumenta, omniumq eorum gratia, quæ à Græcis deriuata ad eorum mores uel religionẽ adcõmodari poſſunt. Hebræam omnino negligunt, niſi quod unica hæc uox Alleluia in miſſa frequentari ſolet. Matthæus, Marcus, Lucas, Ioannes, epiſtolæ Pauli, & reliquæ à nobis receptæ cum Apocalypſi, inter canonicas noui teſtamẽti ſcripturas recenſentur. De canonicis uero ueteris teſtamenti idẽ aſſerunt quod decreuit eccleſia catholica. Pontificem Ro. ut Chriſti uicarium & ſucceſſorem Petri agnoſcunt. Propterea S. Clementis, S. Leonis, & diui Gregorij feſta apud Moſcouitas celebrari conſueuerunt. Quod aũt ab eo apoſtatæ ueluti ac ſchiſmatici damnẽtur, hoc uelint iudicio iuſti iudicis dei cõmittere, dicebãt. Sæpiſs. certe tentatum eſt eos perſuaderi quo ad Occidentalẽ eccleſiã redirent : quæ tamẽ fuerint quæ infelicius homini fruſtrata ſint, forte plus profuerit obticere quàm commemorando uel ſcandalũ infirmioribus præbere, uel odiũ quorundã in me contrahere. Bene tamen

Gymnaſia.

Libri autentici.

ſe ſperare affirmabant, ut quãdo cũ Cæſarea maieſtate, ca pite omniũ, ſimul atq; tua ſerenitate cõueniat, facile euẽ- turũ, ut is qui uera pax eſt, eis etiã cũ ſummo paſtore ut cõueniat effecturũ. Diſſentiũt à nobis in ſacramenti cõſe cratione aliquãtulũ, ac fractione panis. Spiritũ ſanctũ à ſolo patre, nec à filio procedere perinde atq; Græci tuen tur. Quãquã uero ſint apud Græcos pleriq; qui purgato riũ negẽt, & alij qui purgatorium ſcripturis probare co- nẽtur. In hoc tamẽ ſe nõ facile ſciſſurã pati affirmãt, quin idipſum firmiter cũ Romana eccleſia teneãt. Miſſas no- ſtras animo promptiſſimo audiunt, neq; aliud magis cru ciari aiũt, quàm q; à quibuſdã quaſi alieni à fide uitentur, quando omnia ferè noſtra ſacra cũ ſtudio obſeruẽt. Fe- ſta item quatuor ſolennia celebrãt: Natalis ſcilicet domi ni Paſchæ, & Pentecoſtes, atq; diei quo mater domini à filio aſſumpta eſt in cœlũ. Magno loco habent apoſto- los, precipuo tamen ſanctũ Nicolaum, quem celebrãt, honorant, atq; inuocant. Neque ipſis ſolũ, uerum & Tar taris atque Mahometanis plurimis eſt peculiare. Diem Palmarum ad imitationẽ eccleſiæ Ro. celebrant, palmas & oliuas, atque reliquas huiuſmodi arbores benedicen tes: Hancq; benedictionem creaturarum, non ſolum ab eccleſia pie receptam, ſed & ſacris literis recte fundatam probant. Ex aqua enim quæ eſt in Numeris cap. quin- to & decimonono aperte monſtretur, quid execratio- nes poſſint. Et è Paulo ad Timotheum, ſanctificari creaturam per uerbum & orationem, notiſſimum eſt omnibus

Quibus diſſentiant à nobis.

Inuocatio ſancto- rum.

omnibus. Apud ipſos deniq; per uerba incantari ſerpentes, per uerba eijci dæmones, & liberari obſeſſos commune ſit. Per ieiunium enim & orationem expelli dæmonium, Chriſtus poſt ſe ſcriptum reliquit. Signum crucis ac imaginem crucifixi, etiam contra hoſtes pugnaturi, ſecum deferunt, inde triumphari deſiderantes, unde & Chriſtus. Sanctos uere pro nobis apud deum intercedere poſſe credunt, ac quod ſedulo faciant ſperant, quorum etiam uota facilius exaudiri autumant. Quare & eos inuocant & uenerantur. Eos quoque qui publice peccant, excommunicatione perſequũtur, quam eorum lingua obſcha uocant, quam ſi quis incurrit, è cõmuni omnium hominum conſortio, & conuerſatione eccleſiaſtica eijcitur. Vnicum eſt quod à nobis ſanè probari non poteſt, & à noſtris inſtitutis alieniſſimum, quod pueris uix dum tres annos natis euchariſtiæ ſacramentum præbent, quodq; in pane fermentato conficiunt, & ex cocleari panem uino intritum pro corpore & ſanguine populo miniſtrant.

Hi ſunt itaque mores Moſcouitarum, hæc religio, illa pietas, Sereniſſime princeps, quæ in uniuerſum inclyta tua in rebus diuinis procurandis ſedulitas ignorare omnino noluit, ideoq; iuſſu tuo hæc certe illorum hominum perquiſita ſunt, qui quod Turcis ac Tartaris undiq; circundati, ad mare glaciale longiſſime à nobis ſunt ſiti, igitur hactenus aliquot ſecula parum cõmertij cum imperio noſtro, adeoq; Chriſtianis habuerunt, nihil ta-

men minus quàm ſacroſanctam illam fidem in Chriſtum, quam primitus à patribus eorum plantari in eis contigit, temeraria, impia, pollutaq; inſcitia labefactari permiſerunt: uerum adhuc integram, ſynceram, deuotamq; con ſeruāt. Quo fit, ut Serenitas tua ſatis mirari non poterit, qui fiat, ut qui cōtinuo bello ferociētes, pacem nunquā conſequuti, adeò conſtanti animo ſuam tueantur uetuſtam religionem. Germanos autem totos à Chriſto alienatos iam aliquandiu extitiſſe. Quis nam dæmon, aut quæ erinnys eos faſcinarit, ſatis augurari non poſſum, qui eos neſcio in quam furiam atque tyrannidem conuertit, quam non ſolum abſq; ratione in eos exercuerūt, qui Chriſti teſtimonio æternam patriam, imò quod plus eſt, libere interpellandi munus ſunt conſequuti, pro ijs qui in terris laborant cum periculo, & iactura animæ ſuæ. At quod omnium maxime, ut ſemel dicam, Germanis indignum, qui ſemper Chriſtianiſſimi ſunt æſtimati, merito uideri poteſt, quod pugnantia potius cum religione deligere cœperint. Vbi enim illorum uitæ ratio perſpicua eſt, illic noſtri mortem magis amplectun tur: ubi hi Euangelium dei, illi certe iram hominū plantarunt: ubi hi ieiunijs dediti ſunt, illi certe crapulæ: ubicunque hi uitam duram agunt, illi quidem mollem: & quod hi coniugio ad caſtitatem, noſtri certe Germani minus recte ad libidinem uti cœperunt: quodq; certiſſi mum eſſe poteſt, ut his ſacramenta peccatorum molem auferunt, ita noſtris, proh dolor, accumulationem qui con-

contemnunt. Et quod ad remp. pertinet, hi ariſtocratiā amplectuntur, noſtri uero democratia, oligarchiaque omnia magis miſceri uolunt. Merito igitur tu atque uniuerſi principes Germaniæ indignari poſſunt, hucq̧ deuentum eſſe dolere, quod pro genuina hactenus pietate ſui ſint amplexi omnem impietatem, & in deos, & in parentes, maioresque, & in patriam. Obliti enim ueteris probitatis, ſuam ipſorum patriam, tum animas hoſtibus prodere ſolent. Interim tamen bene ſperandum cenſeo: ſtatim enim ſua mole corruet iniquitas. Cæterum hilari fronte, ſereno uultu hæc mea, minora etiam quàm uel æqua eſſe poſſint Serenitati tuæ, nunc accipias rogo, boniq̧ cōſulas, breui quidem daturus, forſan quæ plus iuuarint animum tuum, de Sophi magni regis Perſarum tum moribus, tum legibus, tum pietate, cuius orator in comitijs Nürnbergenſibus olim tuam conuenit Serenitatem. Bene uale, & me tibi deuinctum atque commendatum, ut ſoles, in perpetuum habere uelis oro. Data Tybingæ XVIII. Septembris, anni M. D. XXV.

BASILEAE APVD IOANNEM BEBELIVM, MENSE IANVARIO, AN. M. D. XXVI.

Imprimerie Jules-Guillaume Fick

GENEVE